

Магістр 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ НИМИ

Анотація. Визначено сутність банківських ризиків, розкрито причини їх появи у банківській діяльності. Узагальнено ключові теоретичні засади і сучасні практичні методи управління банківськими ризиками. Показано негативний вплив ризиків на розвиток окремих банківських продуктів.

Анотация. Определена сущность банковских рисков, раскрыты причины их появления в банковской деятельности. Обобщены ключевые теоретические основы и современные практические методы управления банковскими рисками. Показано негативное влияние рисков на развитие отдельных банковских продуктов.

Annotation. The essence of banking risks is disclosed, their causes are studied. The key theoretical principles and modern risk management practices in the banking activity are generalized. The negative impact of risks on the development of individual banking products is shown.

Ключові слова: банківський ризик, фінансовий ризик, функціональний ризик, зовнішній ризик, методи управління ризиками, страхування, хеджування.

Ризик є невід'ємною складовою функціонування будь-якого банку. Банківська справа загалом є ризиковою, але передбачений та знижений до мінімального рівня ризик дає змогу отримувати стабільний прибуток. Разом з тим, угоди з підвищеним рівнем ризику при їх сприятливому завершенні приносять банкам високі прибутки. Тому управління банківськими ризиками, пошук оптимального їх співвідношення розглядається як одна з найважливіших проблем банків [1].

Таких банківських ризиків, як кредитний, інфляційний, валютний, інвестиційний, відсотковий, ризик ліквідності, не може уникнути жоден банк. Ризики притаманні більшості банківських операцій, причому збільшення рівня ризику майже пропорційно впливає на можливість збільшення прибутку. Оцінка прибутковості продуктів та підрозділів з урахуванням ризиків є базою щодо прийняття стратегічних управлінських рішень з розвитку та фінансування окремих напрямів банківської діяльності, формування переліку банківських продуктів, стимулювання якості та продуктивності праці персоналу банку.

Питання ефективного управління ризиками в банківській діяльності є предметом дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів, зокрема: Алексєєнка М. Д., О. Васюренко, В. Вітлінського, О. Вовчак, А. Герасимовича, Кириченко О. А., В. Міщенко, А. Мороза, О. Пернарівського, Л. Примости, Т. Савченка, Т. Смовженко, М. Савлука та ін.

Однак проблема управління банківськими ризиками залишається нерозв'язаною через багатогранність процесу, розмаїття методів управління ризиками, напрямів їх мінімізації та потребує подальшого дослідження.

Мета статті полягає у визначенні поняття банківських ризиків, узагальненні ключових теоретичних засад і висвітленні сучасних практичних методів управління банківськими ризиками, розкрити негативний вплив ризиків на розвиток окремих банківських продуктів. Відповідно до мети встановлено такі завдання: визначити поняття ризиків банківської діяльності; розкрити сучасні методи управління банківськими ризиками; розкрити негативний результат впливу на банківські продукти.

У банківській діяльності ризик визначає ймовірність виникнення події, яка несприятливо позначиться на прибутку або капіталі комерційного банку.

Фінансові ризики виникають унаслідок здійснення банками кредитної, депозитної, інвестиційної діяльності. Вони визначаються ймовірністю грошових втрат і пов'язуються з непередбаченими змінами в обсягах, дохідності, вартості та структурі активів і пасивів. Функціональні виникають при створенні будь-якого банківського продукту чи послуги, внаслідок неможливості своєчасно і в повному обсязі контролювати фінансово-господарську діяльність, збирати та аналізувати відповідну інформацію. До інших зовнішніх ризиків відносяться ризики, які не залежать від діяльності банку (політична ситуація в країні, соціально-економічне становище, форс-мажорні обставини).

Через існування великої кількості банківських ризиків виникає проблема вибору методів управління ними, а також необхідність забезпечити в кінцевому рахунку вирішення проблем з прийняття рішень про доцільність чи недоцільність укладання певних угод чи здійснення певних операцій та зниження їх ризикованості. Для цього існують певні методи управління банківськими ризиками.

Методи управління банківськими ризиками поділяються на такі групи:

1. Методи уникнення банківських ризиків, сутність яких полягає в ухиленні від ризикованої банківської діяльності. Методи уникнення можна застосовувати лише до внутрішніх банківських ризиків. Вони потребують відмови від певних видів банківської діяльності та, відповідно, призводять до втрати доходів від такої діяльності. Такі методи не є поширеними, оскільки, уникаючи ризику, банк позбавляє себе поточного та майбутнього прибутку.

2. Методи прийняття банківських ризиків, які включають такі підгрупи:

методи зниження банківських ризиків. Для зниження банківського ризику використовуються методи

методи самостійного протистояння банківським ризикам. Методи самостійного протистояння банківським ризикам дають змогу покривати збитки за рахунок власних коштів. Якщо прибутку не вистачає для покриття збитків, банки створюють власні резервні фонди;

методи передавання (трансферту) банківських ризиків. Методи трансферту банківських ризиків полягають у розподілі ризиків між іншими учасниками ринку: банками, підприємствами, будівельними, страховими, інвестиційними, факторинговими та лізинговими компаніями, іншими фінансовими організаціями.

Існують такі методи передавання банківських ризиків, як страхування, хеджування, продаж активів та сек'юритизація, консорціуми та паралельні кредити, договори гарантії та поруки, факторинг та лізинг.

У сучасній практиці найбільш використовуваними з-поміж перерахованих методів є: страхування, хеджування та договори гарантії та поруки.

Страхування належить до методів передавання ризику через укладення договору, в якому в ролі боржника виступає страхова компанія. Цей метод найчастіше використовується банками в Україні. Майже всі страхові компанії пропонують різні програми страхування, що дозволяють захистити банки від багатьох ризиків, пов'язаних з їх діяльністю [2].

Хеджування, як метод мінімізації ризику, передбачає визначення об'єкта хеджування та підбір до нього адекватного інструменту хеджування з метою компенсації збитків від об'єкта хеджування за рахунок прибутків від інструменту хеджування. Хеджування дозволяє банку ліквідувати як ризик, так і можливість отримання додаткового прибутку: якщо умови чи події будуть сприятливими з погляду об'єкта хеджування, будь-який прибуток автоматично перекриватиметься збитками від інструменту хеджування. Такий метод хоч і є ефективним, але позбавляє прибутку, тому рідко використовується вітчизняними банками.

Одним із способів передавання банківських ризиків є укладення договорів гарантії та поруки. За договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним своїх зобов'язань. Порукою може забезпечуватися виконання зобов'язання частково або у повному обсязі. За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку. Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником [3].

Саме під впливом банківських ризиків в Україні повною мірою не знайшли свого практичного застосування світові методи надання банківських позичок такі, як револьверне кредитування (автоматично поновлюваний кредит) та контокорент. Але варто зазначити, що в Україні частіше використовуються овердрафт та кредитна лінія. Овердрафт виступає короткостроковим кредитом у межах встановленого ліміту, що дозволяє здійснювати розрахунки, коли коштів на поточному рахунку недостатньо. За кредитною лінією банк зобов'язується протягом певного періоду надавати кредити в межах узгодженої загальної суми. Револьверне кредитування дозволяє фірмі-боржнику запозичити кошти в межах визначеного ліміту, погашати всю суму запозичення або її частину та проводити у разі необхідності повторне запозичення в межах строку дії кредитної лінії. Цей вид кредитування є однією з найбільш гнучких форм інвестиційного кредитування і часто надається без спеціального забезпечення. Контокорентний кредит передбачає відкриття банком рахунку, на якому враховуються всі операції підприємства. З цього рахунку банк здійснює розрахунки за поточними вимогами і зобов'язаннями підприємства [4].

Перспективи розвитку кредитної лінії, револьверного кредитування, овердрафту та контокоренту, як методів надання позик в Україні величезні. При правильному управлінні банківськими ризиками та їх мінімізації банки матимуть змогу використовувати нові види банківських продуктів, що покращить відносини з населенням та підприємствами, збільшить кількість клієнтів, а отже, і прибутки [5].

Отже, управління банківськими ризиками є найважливішим завданням будь-якого банку. Вибір правильного методу управління банківським ризиком дозволить підвищити надійність, стабільність та конкурентоспроможність банківської системи, що позитивно впливатиме на загальний економічний стан країни.

Наук. керівн. Лебідь О. В.

Література: 1. Примостка Л. О. Управління банківськими ризиками: навч. посібн. / Л. О. Примостка, М. П. Чуб, Г. Т. Карчева; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. – К.: КНЕУ, 2009. – 600 с. 2. Бюлетень Національного банку України: щомісячне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2011. – № 2 (215). – 199 с. – С. 38–42. 3. Копилев І. Ю. Грошовий обіг, банки та кредит: наочн. посібн. / І. Ю. Копилев, С. В. Кондратюк, О. В. Кондратюк. – Львів: Вид. "Край", 2006. – 168 с. 4. Пернарівський О. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків / О. Пернарівський // Вісник Національного банку України. – 2005. – № 4. – С. 44–48. 5. Романенко Л. Ф. Ризики в банківській діяльності / Л. Ф. Романенко, А. В. Коротаєва // Фінанси України. – 2004. – № 5. – С. 121–127.